

Bakgrund och problemanalys ur Ansökan till Europeiska Socialfonden

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Nya styrdokument

2010-2011 har det skett flera omvälvande förändringar av styrdokument i skolans värld – ny skollag, ny gymnasiereform, ny läroplan för grundskolan, nya kursplaner för grundskolan och för gymnasiet. Detta påverkar arbetsförhållanden för yrkesverksamt biblioteksfolk inom grundskola och gymnasium. Skolverkets informations- och utbildningstillfällen kring de nya styrdokumenterna har varit riktad till rektorer och lärare – inte till biblioteksfolk. Skollagen fastställer att eleven ”ska ha tillgång till bibliotek oavsett skolform” - men saknar definition av vilka resurser som krävs för ett adekvat skolbibliotek eller vilken kompetens en skolbibliotekarie ska ha eller ens om man ska ha en sådan.

Avgörande många delar av skolreformerna går inte att uppfylla utan ett skolbibliotek i närmiljön bemannat under skoldagen med skolbibliotekarier – men glömde att ge definitioner på hur det ska göras. Nya arbetssätt, metoder och teknik inom skolans värld innebär att skolbibliotekarierna har en helt annan roll än i den traditionella skolan. Bilden hos beslutsfattare, rektorer, lärare, elever av en bibliotekarie är alltför ofta otidsenlig. Det är läge för strategiskt påverkansarbete för att uppdatera bibliotekariebilden med dagens spetskompetenser, roll för lärande, läsförståelse och digitala kompetenser i perspektivet livslångt lärande.

Bibliotekarierna utanför nationell satsning på kompetensutveckling

Skolverket har sedan 2007 uppdrag från regeringen att anordna kompetensutveckling och – lyft för lärare, rektorer, förskolepedagoger. Motsvarande finns inte för skolbiblioteksfolk och planeras inte heller. Ett antal läns- och regionbibliotek anordnar kompetensutveckling inom ESF för folkbibliotekarier. Hittills har inte skolbiblioteksfolk ingått i dessa projekts målgrupp. Om de ev kan beredas plats blir inriktningen utifrån folkbibliotekens behov.

Skolbibliotekarielyftet kan tjäna som modell för andra regioner i Sverige. Det har stora potentialer för strategisk påverkan och spridning inom skola och bibliotek lokalt, regionalt, nationellt.

Sjunkande läsförmåga påverkar elevers lärande

PISA, Programme for International Student Assessment ett OECD-projekt, visar att svenska elevers resultat har försämrats på flera områden. Brister i läsförmågan påverkar hela skolgången och i förlängningen får det konsekvenser för hela livet. En fjärdedel av Sveriges vuxna befolkning har svårt att läsa och förstå skriftlig information. Tidiga insatser, introduktion av kompenserande hjälpmedel, digitala verktyg och logistisk hantering via skolbiblioteket ger samhällsvinster på flera plan. Det är skolbiblioteket som ansöker om nedladdningstillstånd (utfärdat av regeringen) för att enligt upphovsrättslagen förmedla inläst litteratur och annat material till elever med lässvårigheter och funktionshinder från Tal- och punktskriftsbiblioteket. Skolbibliotekariens kunskaper kring informationskompetens som förenas med lärarens didaktiska kompetens är avgörande för alla ämnen – inte bara svenska och inte främst skönlitteratur.

Nationell såväl som internationell forskning visar att skolbibliotekaries existens och spetskompetens är viktiga för elevers resultat. Skolbibliotekens roll i arbetet för att öka läsintresse och tillfredsställa elevernas behov av böcker och information under utbildningen kan inte nog understrykas. Generellt har man har större litteraturkännedom än lärare och framförallt när det gäller nyutkommen litteratur.

Digital samhällsutveckling och klyftor

Den digitala samhällsutvecklingen tillsammans med den ökade betydelsen för sociala medier ställer helt andra krav på läs- och skrivförmågan. OECD:s rapport "Are the New Millenium Learners Making the Grade" tar man upp "den andra digitala klyftan" som pekar på att elever som kommer från lägre sociala grupper använder datorn mest till underhållning, jämfört med barn vars föräldrar har akademisk bakgrund uppmuntrar och stödjer barnets lärande via teknikens möjligheter.

Gemensamt med andra rapporter ser man att pojkar generellt sett är mer intresserade av att fördjupa tekniska kunskaper medan flickor hellre utforskar kommunikativa möjligheter. Skolbibliotekarier som får utveckla sina kompetenser inom digitala verktyg samtidigt med medvetet genusperspektiv bidrar till att minska den andra digitala klyftan. De kan ge elever hjälp och stöd för måluppfyllelse under skoltiden. I förlängningen bidrar de också till individens informations- och digitala kompetens i ett livslångt lärande.

Tidigare kartläggning i Kalmar län

En webbundersökning kring skolbibliotek i Kalmar län 2010-2011 visade att uppfattningen om vad som definierar ett skolbibliotek och vad skiljer det från folkbibliotek är mycket otydlig och spridd folkbibliotekschefer, rektorer, nämndpolitiker för skola och kultur.

50 % av folkbibliotekscheferna såg ingen avgörande skillnad mellan de egna uppdragen och skolans. Kulturpolitikerna instämmer till 75 % i påståendet "Folkbiblioteken kan ta emot elever från kommunens skolor inom befintliga resurser" jämfört med 33 % bland skolpolitiker. De rektorer som fullföljde enkäten var de som har skolbibliotek (knappt 30 %).

Nationell statistik och kartläggning

Befintlig nationell statistik kring tillgång till skolbibliotek är från 2008, genomförd av Kulturrådet och under en tid då det inte var reglerat i skollagen. Då saknades skolbibliotek på en tredjedel av landets skolor. En fjärdedel av befintliga skolbibliotek saknade bemanning. Resultat för Kalmar län var liknande.

Friskolor och grundskolor saknar oftare biblioteksresurs

Egna undersökningar av idag visar att friskolor i regionen sällan eller aldrig har egna skolbiblioteksresurser eller avtal för att köpa tjänsten av exempelvis närliggande folkbibliotek eller filialer oavsett om det rör grundskola eller gymnasium.

Kommunala gymnasieskolor har i regel både bibliotek och bibliotekarier. Grundskolor generellt har däremot mindre eller inga egna resurser. Lärarförbundet och Centrum för lättläst publicerade augusti 2011 en undersökning som bekräftar att situationen är densamma idag.

Vi står inför ett ökat behov av biblioteksfolk med spetskompetenser för arbete inom grundskola och gymnasium oavsett om huvudman verkar inom offentlig eller privat sektor. Jobb på skolbibliotek innebär ofta att man är ensam eller 2-3 personer. Det finns stora behov av möjligheter till erfarenhetsutbyte med annat biblioteksfolk, trots att man är omgiven av 20-200 lärare. E-möten är ett sätt att möta detta.

Tillgänglighet

Tillgänglighet i detta projekt rör målgruppens egen tillgänglighet på arbetsplatsen och under utbildningarna. Tillgänglighet som ett eget kompetensområde för skolbiblioteksfolk har betydelse för de stora grupper av elever i behov av särskilt stöd – som i förlängningen är en indirekt målgrupp för projektet.

Jämställdhet

Jämställdhet på skol- och gymnasiebibliotek handlar både om att det är en sned könsfördelning bland de anställda och att det behövs ett genusperspektiv som genomsyrar alla kontaktytor med barn och unga. Genusperspektiv och -kunskap kring miljö och bemötande hos projektets målgrupp sprids även till en stor och viktig indirekt målgrupp - eleverna.

Åldersmässig sammansättning – även skol- och gymnasiebiblioteksvärlden står inför generationsskifte och pensionsavgångar inom de närmsta åren. Vi behöver hitta metoder och arenor för hur man för vidare de kunskaper som äldre anställda fått genom samlade erfarenheter under många år till nyanställda. Vi behöver också hitta former för att tillvarata de yngre anställdas attityd till och kunskaper kring digitala verktyg.

Status hos professionen

Med ett Skolbibliotekarielyft lyfter vi status hos professionen, bidrar till definitioner och distinktioner och ger grund till en gemensam standard oavsett var i regionen man bor. Länets Regionala utvecklingsstrategi är under revidering. Insatser för livslångt lärande, kompetenshöjningar, digitala kompetenser har funnits med i processen. Projektet översiktliga mål är att bidra till detta. Under mobiliseringen kommer det att göras fördjupade problemformuleringar utifrån kartläggningen och planering med relevanta aktörer och intressenter.

Pia Malmberg-Kronvall
Bibliotekskonsulent
Regionförbundet i Kalmar län